

Základné pojmy v oblasti starostlivosti

o seniorov

Vytvorené v rámci projektu SKHU/WETA/2101/4.1/004, Gondoskodjunk közösen / Starajme sa spoločne

Tvorcovia:

Dr. Bakonyi Bernadett

Ing. Bauer Edit, CSc.

Mgr. Bodó Anna

Ing. Lakatos Annamária

Mgr. Méry Éva

Mezeiová Monika

Bc. Mikócziová Kristína

Nemoda Katalin

Némethy Veronika

Nyáriné Gábrriel Mónika

Dr. Ónodyné Szekeres Anita

Úvod

Európska populácia starne. Výnimkou nie sú ani obyvatelia Maďarska a Slovenska. Potreba starostlivosti o seniorov prináša nové výzvy pre sociálnu politiku, odborníkov aj verejnú správu.

Na oboch stranách hranice máme rovnakú úlohu. Odborníci pracujúci v oblasti starostlivosti o seniorov čelia podobným problémom, a hoci právne pozadie nie je definované legislatívnymi predpismi EÚ, zo základného právneho rámca vyplýva mnoho podobností. A práve tieto podobnosti poskytujú príležitosť na spoluprácu.

Program cezhraničnej spolupráce INTERREG otvoril v tejto oblasti nové možnosti, keďže za svoj prioritný cieľ stanovil spoluprácu v sociálnej oblasti.

Počas odborných konzultácií sa ukázalo, že objasnením pojmov používaných v oblasti starostlivosti o seniorov sa dá predísť mnohým nedorozumeniam. Stáva sa, že ten istý pojem má v obidvoch štátoch čiastočne odlišný význam, alebo obidva právne systémy pokrývajú určitý obsah rôznymi pojmami. Rozdiely sú badateľné v dostupnosti služieb, v spôsobe ich financovania a aj v sortimente dostupných služieb.

Nádejáme sa, že popri jasnom vymedzení pojmov môžu sa vynoriť nové riešenia v oblasti starostlivosti o seniorov. V každom prípade: pre budúcu spoluprácu bol vytvorený spoľahlivý, pevný základ.

Obsah

1. Účastníci systému sociálnej starostlivosti	5
1.1. Ministerstvo a register	5
1.2. Vyšší územný celok	6
1.3. Obec, samospráva obce	6
1.4. Poskytovateľ sociálnej služby, zriaďovateľ.....	7
1.5. Sociálne zariadenia poskytujúce sociálnu starostlivosť	7
1.6. Prijímateľ sociálnej služby	7
2. Práva prijímateľa sociálnej služby	8
2.1. Práva prijímateľa sociálnej služby	8
2.1.1.Právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti	8
2.1.2.Právo na udržiavanie kontaktu.....	9
2.1.3.Právo opustiť sociálne zariadenie	10
2.1.4.Právo na prístup k informáciám	10
2.1.5.Právo na sebaurčenie	10
2.1.6.Zásada rovnakého zaobchádzania.....	10
2.1.7.Právo na poskytnutie sociálnej služby.....	10
2.1.8.Právo výberu sociálnej služby.....	10
2.1.9.Právo na určenie dôverníka; opatrovník; blízka osoba	12
2.2. Všeobecné pojmy	13
2.2.1.Úhrada za sociálnu službu; hranica príjmov; majetok; povinná osoba	13
2.2.2.Nepriaznivá sociálna situácia; sociálna izolácia.....	15
2.2.3.Sociálna núdza.....	15
2.2.4.Dôchodkový vek	16
2.2.5.Posúdenie odkázanosti na sociálnu službu; odkázanosť fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby; odkázanosť na sociálnu službu; Posúdenie odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby pri jednotlivých činnostiach; posúdenie odkázanosti na jednotlivé sociálne služby (kto posudzuje, stupne odkázanosti).....	16
2.2.6.Peňažný príspevok na opatrovanie	19
3. Sociálne služby	19
3.1. Sociálne služby poskytované na Slovensku predovšetkým pre seniorov	20
3.1.1.Zariadenie podporovaného bývania	20
3.1.2.Zariadenie pre seniorov	20

3.1.3.Zariadenie opatrovateľskej služby	21
3.1.4.Rehabilitačné stredisko.....	21
3.1.5.Domov sociálnych služieb	21
3.1.6.Špecializované zariadenie	21
3.1.7.Denný stacionár	22
3.1.8.Opatrovateľská služba.....	22
3.1.9.Prepravná služba.....	22
3.1.10.Sprevodcovská služba a predčítateľská služba	23
3.1.11.Tlmočnická služba	23
3.1.12.Požičiavanie pomôcok.....	23
3.1.13.Monitorovanie a signalizácia potreby pomoci.....	23
3.1.14.Stravovanie dôchodcov.....	23
3.2. Sociálne služby poskytované v Maďarsku predovšetkým pre seniorov	23
3.2.1.Stravovanie odkázaných osôb.....	24
3.2.2.Opatrovateľská služba.....	24
3.2.3.Monitorovanie a signalizácia potreby pomoci.....	25
3.2.4.Denný stacionár pre seniorov	25
3.2.5.Denný stacionár pre osoby s demenciou.....	26
3.2.6.Zariadenie pre seniorov	27
3.2.7.Zariadenie opatrovateľskej služby	27
3.2.8.Stanovenie sociálnej diagnózy	27
3.2.9.Vzájomne vylučujúce sa sociálne služby (zákaz paralelného poskytnutia sociálnych služieb)	28
3.2.10.Podporný systém signalizácie sociálnych problémov	28
3.2.11.Služba domácej starostlivosti	28
3.2.12.Domáca hospicová starostlivosť	29
3.2.13.Pomoc rodinám.....	29
3.2.14.Dávky a príspevky poskytované obcou	29
Zoznam použitej literatúry (SK):	30
Zoznam použitej literatúry (HU):.....	31

1. Účastníci systému sociálnej starostlivosti

1.1. Ministerstvo a register

Čiastkovou oblasťou správy humánnych verejných služieb je sociálna správa. Znamená to zorganizovanie výkonu sociálnej politiky v praxi. Prvoradou úlohou štátnych orgánov je vytváranie a výkon sociálnej politiky, zabezpečenie práva na bytie, vytvorenie a garantovanie sociálnej istoty občanov. Splnenie úloh súvisiacich so sociálnou správou štát zabezpečuje prostredníctvom ústredných, územných a miestnych správnych orgánov.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky zodpovedá za podporu zamestnanosti, sociálnu starostlivosť a fungovanie dôchodkového systému. Jeho úlohou je tvorba legislatívy v oblasti sociálneho poistenia a dôchodkov a zabezpečenie systému sociálnej podpory. Je dôležitým orgánom štátnej správy v oblasti sociálno-právnej ochrany detí a koordinácie rodinnej politiky. Riadi výkon štátnej správy uskutočňovanej Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny a úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny. Rezort je najväčším poskytovateľom sociálnych a poradenských služieb v Slovenskej republike.

V Maďarsku je to Útvar štátneho tajomníka zodpovedného za sociálne veci, rodinu a mládež v rámci Ministerstva ľudských zdrojov (EMMI), ktorý sa zaoberá s problematikou sociálnych služieb, resp. s otázkou sociálnych služieb poskytovaných osobám, ktoré sa prechodne alebo trvale ocitli v ťažkej životnej situácii, ako aj s otázkou základných sociálnych služieb a špecializovaných sociálnych služieb poskytovaných osobám, ktoré nie sú schopné viesť samostatný život.

Register

V Maďarsku poskytovateľ sociálnych služieb, resp. vedúci zariadenia sociálnych služieb alebo ním poverená osoba ešte v deň prijatia žiadosti o zabezpečenie poskytovania sociálnej služby zaeviduje predmetnú žiadosť do registra žiadateľov¹.

Register prijímateľov sociálnych služieb (KENYSZI – Centrálna elektronická evidencia vedená o prijímateľoch sociálnych služieb) vedie Maďarská štátna pokladnica jednak na účel kontroly financovania sociálnych služieb pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, ako aj na účel sledovania zabezpečenia prístupu odkázaných osôb k potrebným sociálnym službám.² Osoba oprávnená oznamovať údaje poskytuje periodické správy v registri prijímateľov sociálnych služieb a v rámci toho sa vyjadrí o tom, či predmetnú službu prijímateľ v daný deň využil, alebo – ak je to podmienkou pre poskytnutie štátneho príspevku – či s danou osobou v daný deň existoval právny vzťah zameraný na poskytovanie služieb (platí to na sociálne stravovanie, na domácu opatrovateľskú službu a na poskytovanie sociálnej služby pre seniorov v dennom stacionári). V súvislosti s monitorovaním a signalizáciou potreby pomoci, ako aj v súvislosti s pobytovou sociálnou službou na neurčitý alebo na určitý čas sa vyhotovuje správa mesačne.³

¹ Zákon č. III. z roku 1993 § 20 (HU)

² Zákon č. III. z roku 1993 § 20/B (HU)

³ Nariadenie vlády č. 415/2015 (XII.23.) § 7 (HU)

Poskytovatelia sociálnych služieb a zariadenia sociálnych služieb sa na základe rozhodnutia povoľovacieho orgánu zapisujú do registra poskytovateľov.⁴

V Slovenskej republike (ďalej len „na Slovensku“) poskytovateľ sociálnej služby môže poskytovať sociálnu službu len na základe jej zápisu do registra poskytovateľov sociálnych služieb (ďalej len „register“), ktorý vedie vyšší územný celok; to sa nevzťahuje na základné sociálne poradenstvo, poskytované obcou alebo vyšším územným celkom, formou samostatnej odbornej činnosti.

Vyšší územný celok vedie register poskytovateľov sociálnych služieb v informačnom systéme sociálnych služieb. V tomto systéme vykonáva aj zmeny v registri vo svojom územnom obvode.

1.2. Vyšší územný celok

Vyššie územné celky majú na Slovensku významné kompetencie v oblasti sociálnej starostlivosti. Vyšší územný celok je zodpovedný za prevádzkovanie niektorých sociálnych zariadení a za zabezpečenie poskytovania určitých sociálnych služieb. V rámci starostlivosti o seniorov zriaďuje, udržiava a kontroluje zariadenia podporovaného bývania, rehabilitačné centrá, domovy sociálnych služieb a špecializované zariadenia. V rámci svojej pôsobnosti môže zriaďovať, zakladať a kontrolovať aj iné sociálne zariadenia.

Vedie register sociálnych služieb a vykonáva zmeny v registri vo svojom územnom obvode v informačnom systéme sociálnych služieb.

Vyšší územný celok je zodpovedný za vyhotovenie posudku o odkázanosti na sociálnu službu pre osoby, ktoré žiadajú o zabezpečenie starostlivosti v zariadeniach zriadených, prevádzkovaných a kontrolovaných vyšším územným celkom.

Vyšší územný celok je povinný poskytovať finančný príspevok na prevádzku poskytovanej sociálnej služby aj neverejnemu poskytovateľovi sociálnej služby, ktorý neposkytuje sociálnu službu s cieľom dosiahnuť zisk.

1.3. Obec, samospráva obce

Na Slovensku obec vypracúva a schvaľuje komunitný plán sociálnych služieb vo svojom územnom obvode a utvára podmienky na podporu komunitného rozvoja. Môže poskytovať alebo zabezpečuje poskytovanie sociálnej služby napr. v nízkoprahovom dennom centre, nocľahárni, zariadení pre seniorov, zariadení opatrovateľskej služby a v dennom stacionári, opatrovateľskej služby, prepravnej služby, odľahčovacej služby, terénnej sociálnej služby krízovej intervencie. Je správnym orgánom v konaniach o odkázanosti na sociálnu službu v zariadení pre seniorov, v zariadení opatrovateľskej služby, v dennom stacionári, o odkázanosti na opatrovateľskú službu. Vyhotovuje posudok o odkázanosti na sociálnu službu, uzatvára zmluvu o poskytovaní sociálnej služby. Môže poskytovať finančný príspevok na prevádzku poskytovanej sociálnej služby aj neverejnemu poskytovateľovi sociálnej služby. Vyhľadáva fyzické osoby, ktorým treba poskytnúť sociálnu službu, poskytuje základné sociálne poradenstvo.

V Maďarsku, čo sa týka organizácie úloh v sociálnej oblasti, miestnu úroveň tvoria jednak miestne samosprávy, a na druhej strane okresné úrady ako štátne orgány. Pôsobnosť v oblasti sociálnej politiky v prípade miestnych samospráv je rozdelená medzi obecné zastupiteľstvo, prednostu úradu a

⁴ Zákon č. III. z roku 1993 § 92/2K (HU)

starostu. Osobitné prípady spadajúce do vecnej pôsobnosti maďarského zákona o sociálnych službách patria väčšinou do pôsobnosti obecného zastupiteľstva, avšak výkon tejto kompetencie je možné preniesť na komisiu zriadenú zastupiteľstvom, alebo na starostu. Po zmene maďarského zákona č. III. z roku 1993 o sociálnych službách (ďalej len zákon o sociálnych službách) z roku 2013 (dátum účinnosti zákona: 1. jan. 2014) systém sociálnych služieb, ako aj peňažných dávok a príspevkov bol výrazne zmenený. Sociálne služby patriace do pôsobnosti prednostu úradu až na stanovenie pravidelných peňažných a vecných dávok pre deti v hmotnej núdzi boli zverené do pôsobnosti okresných úradov. Samosprávy v súčasnosti upravujú oblasť sociálnych peňažných dávok a príspevkov formou nariadení v závislosti ich finančných možností a schopností.

1.4. Poskytovateľ sociálnej služby, zriaďovateľ

Na Slovensku je poskytovateľom sociálnej služby obec, právnická osoba zriadená obcou alebo založená obcou, právnická osoba zriadená vyšším územným celkom alebo založená vyšším územným celkom (ďalej len „verejný poskytovateľ sociálnej služby“) a iná osoba (ďalej len „neverejný poskytovateľ sociálnej služby“).

V Maďarsku je za sociálnu starostlivosť vrátane poskytovania rôznych služieb zodpovedný predovšetkým štát, ktorý svoju úlohu zastáva prostredníctvom štátnych zariadení a zariadení v zriaďovateľskej pôsobnosti samospráv. Niektoré služby (najmä starostlivosť o seniorov) poskytujú aj súkromné a cirkevné zariadenia. Zariadenia poskytujúce sociálnu starostlivosť dostávajú finančnú podporu od štátu.

1.5. Sociálne zariadenia poskytujúce sociálnu starostlivosť

Na Slovensku je zariadením poskytujúcim starostlivosť výlučne pre seniorov zariadenie pre seniorov, a zariadeniami, ktoré poskytujú starostlivosť okrem iných cieľových skupín aj pre seniorov sú zariadenia podporovaného bývania, zariadenia pre seniorov, zariadenia opatrovateľskej služby, rehabilitačné strediská, domovy sociálnych služieb a špecializované zariadenia a denné stacionáre.

V Maďarsku môžu byť zákonom určené služby sociálnych zariadení poskytované nie len v samostatných zariadeniach, ale aj v integrovanej organizačnej forme, keď sa v rámci jedného zariadenia poskytujú služby rôznych druhov zariadení. Organizačnú integráciu možno dosiahnuť poskytovaním služieb viacerých druhov zariadení v rámci jedného zariadenia alebo vhodnou kombináciou základných sociálnych služieb, sociálnych služieb poskytovaných ambulantne a starostlivosti v pobytových zariadeniach. Organizácia poskytovania sociálnych služieb v zariadeniach sociálnych služieb môže mať viacero podôb. Zariadenie s jednotným profilom poskytuje pre celú skupinu prijímateľov služieb rovnaký druh starostlivosti. Sociálne služby rôznych druhov zariadení je možné poskytovať v jednom zariadení vytvorením oddelení v rámci zariadenia. Zariadenie so zmiešaným profilom je pobytovým sociálnym zariadením, v ktorom je organizovaných a zriadených niekoľko druhov zariadení. Pre integrované zariadenia je typické delenie viacerých druhov zariadení do organizačných jednotiek. Obec alebo združenie, ako aj vláda alebo iný štátny orgán môžu poskytovať sociálne služby aj na základe zmluvy o poskytovaní sociálnych služieb s cirkevným alebo iným neverejným subjektom, cirkevným zriaďovateľom alebo iným neverejným poskytovateľom.

1.6. Prijímateľ sociálnej služby

Pôsobnosť zákona o sociálnych službách v oboch krajinách (v Maďarsku aj na Slovensku) sa vzťahuje na vlastných občanov, na imigrantov, na občanov tretích krajín s trvalým pobytom v krajine

na neurčitý čas, ako aj na osoby bez štátnej príslušnosti, resp. vzťahuje sa na osoby, ktoré sú úradným orgánom uznané za azyllanta alebo cudzinca s udelenou doplnkovou ochranou. Obec je povinná odkázaným osobám zabezpečiť dávky a príspevky poskytované obcou, stravovanie a ubytovanie, ak by neposkytnutie tejto pomoci ohrozovalo život alebo zdravie danej osoby. V Maďarsku zákon stanovuje okruh povinne poskytovaných sociálnych služieb podľa počtu obyvateľov obce. Na Slovensku sa takéto pravidlo neuplatňuje.

V Maďarsku pôsobnosť zákona o sociálnych službách sa vzťahuje aj na štátnych príslušníkov krajín, ktoré ratifikovali Európsku sociálnu chartu, ak sa na území Maďarska zdržiavajú oprávnené. V zmysle zásady voľného pohybu osôb v rámci EU, ako aj v dôsledku koordinácie systémov sociálneho zabezpečenia sa to vzťahuje aj na osoby s právom voľného pohybu a pobytu, ak daná osoba svoje právo na pobyt v dĺžke viac ako 3 mesiacov si uplatňuje v Maďarsku a prihlási sa aj na trvalý pobyt. Zákon vo vzťahu k niektorým konkrétnym sociálnym službám stanovuje ďalšie špecifické pravidlá, týkajúce sa napríklad dávok pre seniorov, ako aj nocľahární alebo útulkov pre bezdomovcov.

2. Práva prijímateľa sociálnej služby

2.1. Práva prijímateľa sociálnej služby

Fyzická osoba má právo výberu sociálnej služby a formy jej poskytovania a právo výberu poskytovateľa sociálnej služby.

Fyzická osoba má právo

- a) na poskytovanie sociálnej služby, ktorá umožňuje realizovať jej základné ľudské práva a slobody, zachováva jej ľudskú dôstojnosť a zabraňuje jej sociálnemu vylúčeniu,
- b) na informácie o druhu a mieste poskytovaní sociálnej služby a o úhrade za sociálnu službu.

Prijímateľ sociálnej služby v zariadení sociálnych služieb má právo aj

- a) na utvorenie podmienok na zabezpečenie osobného kontaktu, telefonického kontaktu, písomného kontaktu alebo elektronického kontaktu s osobou, ktorú si sám určí,
- b) na nenarušovanie svojho osobného priestoru (okrem situácie, ktorá neznesie odklad a vstup je nevyhnutný),
- c) podieľať sa na určovaní životných podmienok v zariadení prostredníctvom zvolených zástupcov prijímateľov sociálnej služby,
- d) na určenie dôverníka (na Slovensku); dôverníkom sa môže stať fyzická osoba, ktorá s určením za dôverníka písomne súhlasí a je spôsobilá na právne úkony; na určenie dôverníka sa nevyžaduje súhlas opatrovníka.

2.1.1. Právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti

Ústava Slovenskej republiky garantuje nasledovným spôsobom právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti:

Ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné.

Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny

pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať.

Nikomu nesmie byť spôsobená ujma na právach pre to, že uplatňuje svoje základné práva a slobody. Každý má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena.⁵

Povinnosti poskytovateľa sociálnej služby pri ochrane života, zdravia a dôstojnosti prijímateľa sociálnej služby:

Ani v jednom z oboch štátov nie je povolené pri poskytovaní sociálnych služieb v pobytových zariadeniach používať prostriedky netelesného alebo telesného obmedzenia. Ak je priamo ohrozený život alebo priamo ohrozené zdravie prijímateľa sociálnej služby alebo iných fyzických osôb, je možné použiť prostriedky obmedzenia prijímateľa sociálnej služby, ale len na čas nevyhnutne potrebný na odstránenie priameho ohrozenia.

Použitie prostriedkov obmedzenia netelesnej povahy má prednosť pred použitím prostriedkov telesného obmedzenia. Nevyhnutné telesné obmedzenie písomne nariaďuje, schvaľuje alebo ho dodatočne bezodkladne schvaľuje a potvrdzuje svojím podpisom lekár so špecializáciou v špecializačnom odbore psychiatria a písomne sa k nemu vyjadruje a potvrdzuje ho svojím podpisom sociálny pracovník zariadenia. Použitie liekov nie je možné dodatočne schvaľovať. Telesné a netelesné obmedzenie prijímateľa sociálnej služby musí byť zaznamenané v registri telesných a netelesných obmedzení (ďalej len „register obmedzení“) zriadenom na tento účel, ktorý je povinný viesť poskytovateľ sociálnej služby v informačnom systéme sociálnych služieb.

Poskytovateľ sociálnej služby je povinný použitie prostriedkov obmedzenia bezodkladne a každý zápis obmedzenia prijímateľa sociálnej služby vrátane údajov uvedených v registri obmedzení do ôsmich dní po použití prostriedkov obmedzenia oznámiť

- a) zákonnému zástupcovi prijímateľa sociálnej služby,
- b) dôverníkovi prijímateľa sociálnej služby (na Slovensku) a
- c) opatrovníkovi ustanovenému prijímateľovi sociálnej služby súdom.

Okrem toho v Maďarsku: v pobytových zariadeniach pre psychiatrických pacientov, pre pacientov so závislosťami a zdravotne postihnutých je možné nariadiť obmedzujúce opatrenia (fyzické alebo chemické) v prípade ohrozujúceho alebo bezprostredne ohrozujúceho správania. Postup uplatňovania tohto opatrenia musí byť podrobne stanovený v domácom poriadku. Pred uplatnením obmedzujúceho opatrenia musí byť dotknutá osoba a jej právny zástupca ústne informovaný o príkaze a forme, v akej sa má obmedzujúce opatrenie uplatniť a zrušiť. O opatrení sa vyplní sa zákonom stanovený formulár, ktorý je potrebné odovzdať prijímateľovi a jeho zákonnému zástupcovi.⁶

2.1.2. Právo na udržiavanie kontaktu

⁵ 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky

⁶ Vyhláška č. 1/2000 (I. 7.) § 101/A (HU)

Prijímatel sociálnej služby v zariadení sociálnych služieb má právo na utvorenie podmienok na zabezpečenie osobného kontaktu, telefonického kontaktu, písomného kontaktu alebo elektronického kontaktu s osobou, ktorú si sám určí.

Na Slovensku má právo na určenie dôverníka. Dôverníkom sa môže stať fyzická osoba, ktorá s určením za dôverníka písomne súhlasí a je spôsobilá na právne úkony; na určenie dôverníka sa nevyžaduje súhlas opatrovníka.

2.1.3. Právo opustiť sociálne zariadenie

Sociálne služby v zariadeniach sociálnej starostlivosti s pobytovou formou sa poskytujú na základe zmluvy o poskytovaní sociálnej služby (v Maďarsku na základe dohody). Zmluvu ako takú možno vypovedať za podmienok v nej stanovených, čím sa zabezpečí sloboda príjemcu a právo opustiť inštitúciu. Zákon stanovuje dôvody, na základe ktorých môže poskytovateľ vypovedať zmluvu, a príjemca môže zmluvu vypovedať bez udania dôvodu.

2.1.4. Právo na prístup k informáciám

Fyzická osoba má právo na zabezpečenie dostupnosti informácií v jej zrozumiteľnej forme o druhu, mieste, cieľoch a spôsobe poskytovania sociálnej služby, o úhrade za sociálnu službu a o cieľovej skupine, ktorej je poskytovaná.

2.1.5. Právo na sebaurčenie

K tomu, aby človek nebol len pasívnym subjektom občianskoprávných vzťahov, ale aby sa na nich aktívne podieľal (zakladal, menil alebo ukončoval ich), je potrebný určitý stupeň duševnej vyspelosti, rozvážnosti a dobrej vôle, čo nazývame spôsobilosťou fyzickej osoby na právne úkony.

Spôsobilosť fyzickej osoby na právne úkony znamená spôsobilosť vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať práva a povinnosti a zároveň meniť ich, zabezpečiť či rozhodovať o ich zániku. Na to, aby bola osoba spôsobilá na právne úkony, musí byť schopná ovládať svoje konanie a rozpoznať jeho následky. Podľa stupňa tejto schopnosti rozlišujeme úplnú spôsobilosť na právne úkony (spôsobilosť v plnom rozsahu) a čiastočnú (obmedzenú) spôsobilosť na právne úkony.

Spôsobilosť fyzickej osoby vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti vzniká v plnom rozsahu plnoletosťou.

2.1.6. Zásada rovnakého zaobchádzania

Práva stanovené zákonom o sociálnych službách⁷ sú zaručené pre všetkých pri dodržaní zásad rovnakého zaobchádzania podľa osobitného právneho predpisu.

2.1.7. Právo na poskytnutie sociálnej služby

Každý občan má právo na primerané finančné zabezpečenie v starobe a v prípade pracovnej neschopnosti alebo straty živiteľa.

Fyzická osoba má právo na poskytovanie sociálnej služby, ktorá umožňuje realizovať jej základné ľudské práva a slobody, zachováva jej ľudskú dôstojnosť a zabraňuje jej sociálnemu vylúčeniu.

2.1.8. Právo výberu sociálnej služby

⁷ Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov

Obec a vyšší územný celok v rozsahu svojej pôsobnosti zabezpečuje právo výberu sociálnej služby a jej dostupnosť pre fyzickú osobu, ktorá je odkázaná na sociálnu službu.

Ak má táto fyzická osoba záujem o poskytovanie sociálnej služby alebo zabezpečenie poskytovania sociálnej služby s finančnou podporou poskytovania tejto sociálnej služby z verejných prostriedkov, doručí obci alebo vyššiemu územnému celku písomnú žiadosť o zabezpečenie poskytovania sociálnej služby;

Obec a vyšší územný celok v rozsahu svojej pôsobnosti fyzickej osobe, ktorá žiada o zabezpečenie poskytovania sociálnej služby a na základe výberu poskytovateľa sociálnej služby touto fyzickou osobou

- a) poskytne sociálnu službu, ak je zapísaná do registra poskytovateľov sociálnych služieb alebo
- b) zabezpečí poskytovanie sociálnej služby u poskytovateľa sociálnej služby zapísaného do registra.

Ak ide o sociálnu službu v zariadení, obec alebo vyšší územný celok môže poskytnúť alebo zabezpečiť poskytovanie sociálnej služby vo svojom územnom obvode, alebo ak ide o obec, v územnom obvode príslušného vyššieho územného celku, v ktorom sa obec nachádza. Na základe dohody obce alebo vyššieho územného celku s fyzickou osobou, ktorá žiada o zabezpečenie poskytovania sociálnej služby, môže obec a vyšší územný celok zabezpečiť poskytovanie sociálnej služby v zariadení aj v územnom obvode iného vyššieho územného celku.

Obec a vyšší územný celok v rozsahu svojej pôsobnosti poskytne alebo zabezpečí poskytovanie sociálnej služby fyzickej osobe bezodkladne, ak je jej život alebo zdravie vážne ohrozené, ak fyzická osoba nemá zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb, alebo ak fyzická osoba odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby skončila pobyt v zariadení podľa osobitného predpisu a nemá zabezpečené podmienky na bývanie v prirodzenom rodinnom prostredí. Fyzická osoba, ktorá má záujem o poskytovanie sociálnej služby ňou vybraným poskytovateľom sociálnej služby, ktorým je obec alebo právnická osoba zriadená alebo založená obcou alebo vyšším územným celkom, nedoručuje písomnú žiadosť o zabezpečenie poskytovania sociálnej služby, ale údaje na účely uzatvorenia zmluvy o poskytovaní sociálnej služby doručí na adresu obce alebo právnickej osoby zriadenej alebo založenej obcou alebo vyšším územným celkom.

Obec alebo vyšší územný celok preukázateľným spôsobom požiada budúceho poskytovateľa sociálnej služby o poskytovanie tejto sociálnej služby. To sa nevzťahuje na obec alebo vyšší územný celok, ak zabezpečuje poskytovanie sociálnej služby prostredníctvom právnickej osoby, ktorú zriadil alebo založil na tento účel.

V Maďarsku na základe povinnosti poskytovania sociálnych služieb podľa územnej príslušnosti žiadateľ sociálnej služby sa môže obrátiť o pomoc na príslušný úrad/poskytovateľa podľa svojho trvalého, resp. prechodného bydliska. Samotný zákon obsahuje viac špecifických ustanovení, napríklad obec je povinná bez ohľadu na svoju pôsobnosť alebo príslušnosť zabezpečiť ubytovanie, stravovanie a finančný príspevok odkázanej osobe, ak by neposkytnutie tejto pomoci ohrozovalo život alebo zdravie danej osoby. V prípade bezdomovcov (osôb bez trvalého pobytu) je povinný konať úrad, ktorého územný obvod vo svojej žiadosti odkázaná osoba uviedla. V prípade zariadení v zriaďovacej pôsobnosti obce je všeobecným pravidlom, že povinnosť poskytovania sociálnych služieb je viazaná tiež na trvalý alebo prechodný pobyt v obci, avšak toto sa dá rozšíriť formou výkonu úloh na základe zmluvy o poskytovaní sociálnych služieb. Na súkromné a cirkevné zariadenia sa povinnosť poskytovania sociálnych služieb podľa územnej príslušnosti nevzťahuje.

Ochranca práv prijímateľov sociálnych služieb: V Maďarsku sieť ochrancov práv prijímateľov sociálnych služieb prevádzkuje Útvar integrovaných služieb na ochranu práv (IJSZ) ako samostatná organizačná jednotka pri Ministerstve ľudských zdrojov (EMMI). Ochranca práv prijímateľov sociálnych služieb – v rozsahu podľa ustanovení zákonov a právnych predpisov – ochraňuje práva prijímateľov sociálnych služieb a pomáha im pri poznávaní a uplatňovaní svojich práv.

2.1.9. Právo na určenie dôverníka; opatrovník; blízka osoba

Na Slovensku prijímateľ sociálnej služby v zariadení sociálnych služieb má právo aj na určenie dôverníka; dôverníkom sa môže stať fyzická osoba, ktorá s určením za dôverníka písomne súhlasí a je spôsobilá na právne úkony; na určenie dôverníka sa nevyžaduje súhlas opatrovníka.

Zákon ustanoví, v ktorých prípadoch možno prevziať osobu do ústavnej zdravotníckej starostlivosti alebo ju v nej držať bez jej súhlasu. Takéto opatrenie sa musí do 24 hodín oznámiť súdu, ktorý o tomto umiestnení rozhodne do piatich dní.

Ak fyzická osoba pre duševnú poruchu, ktorá nie je len prechodná, vôbec nie je schopná robiť právne úkony, súd ju pozbaví spôsobilosti na právne úkony.

Ak fyzická osoba pre duševnú poruchu, ktorá nie je len prechodná, alebo pre nadmerné požívanie alkoholických nápojov alebo omamných prostriedkov či jedov je schopná vykonávať iba niektoré právne úkony, súd obmedzí jej spôsobilosť na právne úkony a rozsah obmedzenia určí v rozhodnutí.

Súd pozbavenie alebo obmedzenie spôsobilosti zmení alebo zruší, ak sa zmenia alebo zaniknú dôvody, ktoré k nim viedli.

V konaní o spôsobilosti na právne úkony súd rozhoduje o

- a) obmedzení spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony,
- b) zmene obmedzenia spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony,
- c) navrátení spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony.

Návrh na začatie konania môže podať blízka osoba dotknutej osoby, poskytovateľ zdravotnej starostlivosti, poskytovateľ sociálnych služieb alebo ten, kto má na veci právny záujem.

Blízkou osobou je príbuzný v priamom rade, súrodenec a manžel; iné osoby v pomere rodinnom alebo obdobnom sa pokladajú za osoby sebe navzájom blízke, ak by ujmu, ktorú utrpela jedna z nich, druhá dôvodne pociťovala ako vlastnú ujmu.

Podľa súčasnej právnej úpravy sa za blízku osobu považujú dve kategórie osôb:

1. osoby, ktoré sú blízkymi osobami z titulu príbuzenského vzťahu alebo manželského pomeru, t. j. príbuzní v priamom rade (ascendenti a descendentí), teda dieťa - rodič - starý rodič - prastarý rodič, súrodenec (kolaterál) a manžel (bez ohľadu na skutočnosť, či manželia žijú spolu), pričom do tejto kategórie sa automaticky zaraďujú aj príbuzenské vzťahy založené osvojením.
2. osoby, ktoré sú v pomere rodinnom, avšak vzdialenejšom než je uvedené v bode 1 (napr. bratranec - sesternica, nevesta - svokra) alebo obdobnom (napr. druh - družka, manžel - dieťa manželky z predchádzajúceho manželstva), za predpokladu, že je dôvod domnievať sa, že ujma, ktorú by utrpela jedna z nich, by druhá pociťovala ako svoju vlastnú.

V Maďarsku existuje tiež podobné ustanovenie, z pohľadu účelu zamerané na podporu rozhodovania – jedná sa o právny inštitút ustanovenia opatrovníka a obmedzenia spôsobilosti na právne úkony (určenie stavu zníženej spôsobilosti na právne úkony), túto oblasť upravuje maďarský Občiansky zákonník.

Ustanovenie opatrovníka: jedná sa v zásade o konanie, ktorým sa zabezpečuje ochrana práv danej osoby. Podstatou konania je, že v prípade danej osoby z dôvodu zníženej schopnosti posúdenia následkov svojej činnosti (resp. zníženej rozumovej a vôľovej vyspelosti) je potrebné zabezpečiť určitý druh dohľadu nad jej úkonmi, resp. len osoba vykonávajúca dohľad (t. j. opatrovník) môže vykonať právne úkony týkajúce sa osoby, ktorej súd ustanovil opatrovníka. Opatrovníctvo ako právny inštitút v maďarskom práve slúži na zákonné zastúpenie plnoletých osôb (v prípade potreby), kým v prípade nepľnoletých osôb túto funkciu zastáva právny inštitút poručníctva.

Zákaz nakladania s majetkom: Ak je odôvodnené začať súdne konanie o ustanovenie opatrovníka a vo veci ochrany majetku dotýčajúcej osoby je potrebné urýchlene konať, poručnícky úrad nariadi zákaz nakladania s majetkom. V takom prípade právo nakladať s majetkom je prerušené.

Ustanovenie dočasného opatrovníka: výnimočne, keď je potrebné urýchlene konať, poručnícky úrad môže ustanoviť dočasného opatrovníka tej plnoletej osobe, ktorej schopnosť posúdiť následky svojho konania – z dôvodu jej mentálneho alebo psychického stavu – trvale v plnej miere absentuje a ochranu jej záujmov prostredníctvom nariadenia zákazu nakladania s majetkom nie je možné zabezpečiť.

Poručnícky úrad do 8 dní od nariadenia zákazu nakladania s majetkom alebo od ustanovenia dočasného opatrovníka musí podať návrh na začatie súdneho konania o ustanovenie opatrovníka.

Spôsobilosť na právne úkony: každá osoba je spôsobilá na právne úkony, ktorej spôsobilosť zákon alebo rozsudok súdu o ustanovení opatrovníka neobmedzuje.

Obmedzenie spôsobilosti na právne úkony: osoba s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony je tá plnoletá osoba, ktorej súd ustanovil opatrovníka pri obmedzení spôsobilosti na právne úkony v čiastočnom rozsahu, lebo jej schopnosť posúdiť následky svojho konania – z dôvodu jej mentálnej poruchy – je trvale alebo občasne vo veľkej miere znížená a preto vzhľadom na jej osobné podmienky a jej rodinné a spoločenské vzťahy je odôvodnené jej v určitom okruhu ustanoviť opatrovníka.

Pozbavenie spôsobilosti na právne úkony: osoba pozbavená spôsobilosti na právne úkony je tá plnoletá osoba, ktorej súd ustanovil opatrovníka pri obmedzení spôsobilosti na právne úkony v plnom rozsahu, lebo jej schopnosť posúdiť následky svojho konania – z dôvodu jej mentálnej poruchy – trvale v plnej miere absentuje a preto vzhľadom na jej osobné podmienky a jej rodinné a spoločenské vzťahy je odôvodnené jej ustanoviť opatrovníka.⁸

2.2. Všeobecné pojmy

2.2.1. Úhrada za sociálnu službu; hranica príjmov; majetok; povinná osoba

Na Slovensku je prijímateľ sociálnej služby povinný platiť úhradu za poskytovanú sociálnu službu v sume zodpovedajúcej svojmu príjmu a majetku. Sumu úhrady za sociálnu službu určí poskytovateľ sociálnej služby v zmluve o poskytovaní sociálnej služby.

Verejný poskytovateľ určuje sumu úhrady za sociálnu službu, spôsob jej určenia a platenia v súlade so všeobecne záväzným nariadením obce alebo vyššieho územného celku.

⁸ Maďarský Občiansky zákonník § 2:21 ods. (1) – (2) (HU)

Neverejný poskytovateľ sociálnej služby určuje sumu úhrady za sociálnu službu, spôsob jej určenia a platenia zmluvou, v súlade s aktuálnym cenníkom sociálnej služby, ktorý zverejní na svojom webovom sídle alebo na inom verejne dostupnom mieste.

Príjem na účely platenia úhrady za poskytovanú sociálnu službu sa zisťuje ako príjem za kalendárny mesiac predchádzajúci kalendárnemu mesiacu, v ktorom sa sociálna služba začne poskytovať. Ak ide o nepravidelný príjem, tento príjem sa zisťuje ako priemerný mesačný príjem za kalendárny rok predchádzajúci kalendárnemu roku, v ktorom sa sociálna služba začala poskytovať.

Pri zisťovaní príjmu alebo pri prehodnocovaní príjmu posudzovanej osoby sa k príjmu tejto osoby pripočítajú aj príjmy spoločne posudzovaných osôb (žijúcich v jednej domácnosti s posudzovanou osobou).

Ak prijímateľ nemá príjem alebo jeho príjem je nepostačujúci, môže úhradu za poskytovanú sociálnu službu platiť iná osoba. Ak úhradu za poskytovanú sociálnu službu platí iná osoba, táto osoba môže na účely platenia úhrady za prijímateľa uzatvoriť zmluvu o platení úhrady za poskytovanú službu.

Ak prijímateľovi nevznikne povinnosť platiť úhradu za sociálnu službu alebo jej časť, prechádza táto povinnosť postupne na zaopatrené plnoleté deti a rodičov, ak sa ich príjem spoločne neposudzujú.

Majetok

Za majetok sa na účely úhrady za poskytovanú sociálnu službu považujú nehnuteľné veci a hnutelne veci, vrátane peňažných úspor, a ak to ich povaha pripúšťa, aj práva a iné majetkové hodnoty, ktorých súčet hodnoty je vyšší než suma 10 000 €. Skutočnosť, či súčet hodnoty posudzovaného majetku presahuje sumu 10 000 € sa preukazuje na osobitnom tlačive v prílohe zákona o sociálnych službách s osvedčeným podpisom. Na majetok uvedený v § 72 ods. 12 zákona o sociálnych službách sa neprihliada. Taktiež sa neprihliada na nehnuteľnosť, ktorú prijímateľ užíva na trvalé bývanie pred začatím poskytovania sociálnej služby. Na účely platenia úhrady za poskytovanú sociálnu službu sa pri posudzovaní majetku prihliada aj na predaj nehnuteľného majetku prijímateľom..

V Maďarsku ak zákon neustanovuje inak, za sociálne služby pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby sa platí úhrada.

Úhradu je povinný zaplatiť

- Prijímateľ sociálnej služby
- Zákonný zástupca, ktorému súd zveril dieťa do osobnej starostlivosti,
- Manžel, druh, priamy príbuzný, osvojenec, osvojiteľ oprávnenej osoby, ak v jej domácnosti príjem na jednu osobu po splnení povinnej výživy presahuje dva a pol násobok aktuálne najmenšej sumy starobného dôchodku,
- Osoba, ktorá s oprávnenou osobou uzatvorila zaopatrovaciu zmluvu s vyživovacou povinnosťou,
- Osoba, ktorej súd vo vzťahu k oprávnenej osobe uložil povinnosť výživy.

Zriaďovateľ poskytuje bezplatnú sociálnu službu prijímateľovi v tom prípade, ak ten nemá vlastný príjem. Ďalšou podmienkou bezplatných sociálnych služieb v prípade celoročnej pobytovej sociálnej služby je aj to, že prijímateľ nemôže mať majetok, ktorý by mohol slúžiť ako predmet záložného práva, a nemá ani pokrvné alebo osvojené plnoleté dieťa s povinnosťou platenia úhrady.

Suma úhrady v danom zariadení je suma stanovená ako protihodnota sociálnych služieb poskytovaných pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby. Táto suma nemôže presiahnuť vlastné náklady spojené s poskytnutím sociálnej služby.

Povinná osoba platí úhradu za sociálnu službu vo výške konkrétnej sumy stanovenej vedúcim/vedúcou sociálneho zariadenia (**individuálna úhrada**, t. j. úhrada za sociálne služby, stanovená s prihliadnutím na individuálne pomery povinnej osoby). Pri uzavretí dohody vedúci/vedúca sociálneho zariadenia o tejto sume písomne informuje žiadateľa. Suma individuálnej úhrady nemôže presiahnuť sumu, ktorú sociálne zariadenie stanovilo ako úhradu za sociálnu službu v danom zariadení.

Sumu individuálnej úhrady je možné znížiť, resp. od úhrady tejto sumy možno upustiť, ak je to odôvodnené na základe príjmových a majetkových pomerov povinnej osoby. Pri stanovení sumy individuálnej úhrady sa skúma pravidelný mesačný príjem prijímateľa sociálnej služby.

Pri stanovení sumy individuálnej úhrady v prípade celoročnej pobytovej sociálnej služby je potrebné vo vzťahu k prijímateľovi sociálnej služby určiť percentuálny podiel príjmov. Toto nemôže presiahnuť 80% mesačných príjmov prijímateľa sociálnej služby. Suma individuálnej úhrady je rovnaká ako stanovená suma úhrady v danom zariadení, ak suma zodpovedajúca percentuálnemu podielu príjmov dosahuje alebo presahuje stanovenú sumu úhrady za sociálnu službu v danom zariadení. Ak suma zodpovedajúca percentuálnemu podielu príjmov nedosahuje stanovenú sumu úhrady v danom zariadení, ale prijímateľ sociálnej služby má významný finančný majetok, rozdiel medzi sumou zodpovedajúcou percentuálnemu podielu príjmov a stanovenou sumou úhrady v danom zariadení je potrebné financovať z tohto majetku. Ak suma zodpovedajúca percentuálnemu podielu príjmov nedosahuje stanovenú sumu úhrady v danom zariadení, a prijímateľ sociálnej služby nemá významný finančný majetok (má však významný nehnuteľný majetok), sumu individuálnej úhrady tvorí súčet deväťdesiatšestiny významného nehnuteľného majetku a sumy zodpovedajúcej percentuálnemu podielu príjmov, avšak najviac suma, ktorá sa rovná stanovenej sume úhrady v danom zariadení.

Osoba s vyživovacou povinnosťou:

- Manžel, druh, priamy príbuzný, osvojenec, osvojiteľ oprávnenej osoby, ak v jej domácnosti príjem na jednu osobu po splnení povinnej výživy presahuje dva a pol násobok aktuálne najmenšej sumy starobného dôchodku,
- Osoba, ktorá s oprávnenou osobou uzatvorila zaopatrovaciu zmluvu s vyživovacou povinnosťou,
- Osoba, ktorej súd vo vzťahu k oprávnenej osobe uložil povinnosť výživy.

2.2.2. Nepriaznivá sociálna situácia; sociálna izolácia

Nepriaznivá sociálna situácia je ohrozenie fyzickej osoby sociálnym vylúčením alebo obmedzenie jej schopnosti sa spoločensky začleniť a samostatne riešiť svoje problémy.

Sociálna izolácia je oddelenie, osamotenie, odlúčenie jedinca alebo skupín od druhých jedincov alebo skupín rovnakého druhu. Proces izolácie sa vyznačuje buď vylúčením jedinca skupinou alebo jedinec alebo skupina sa sami uzatvárajú. Môže tu tiež ísť o zánik len určitých sociálnych vzťahov či zúženie kontaktov.

2.2.3. Sociálna núdza

Sociálna núdza je stav, keď si fyzická osoba nemôže sama zabezpečiť starostlivosť o svoju osobu, starostlivosť o svoju domácnosť, ochranu a uplatňovanie svojich práv a právom chránených záujmov

alebo kontakt so spoločenským prostredím najmä vzhľadom na vek, nepriaznivý zdravotný stav, sociálnu neprispôsobenosť alebo stratu zamestnania.

Za sociálnu núdzu sa považuje aj stav, keď občan s ťažkým zdravotným postihnutím potrebuje zmierniť sociálne dôsledky ťažkého zdravotného postihnutia alebo ich prekonať.

Hmotná núdza je stav, keď príjem členov domácnosti⁹ nedosahuje sumy životného minima¹⁰ a členovia domácnosti si nevedia alebo nemôžu prácou, výkonom vlastníckeho práva alebo iného práva k majetku a uplatnením nárokov zabezpečiť príjem alebo zvýšiť príjem.

Odkázaná osoba: základom odkázanosti môže byť špecifická životná situácia, príjem a/alebo majetková situácia a problémy pri napĺňaní očakávaní v oblasti správania a konania. Odkázanosť nemusí nevyhnutne znamenať chudobu. Každý sa môže ocitnúť v situácii, keď potrebuje pomoc na kratší alebo dlhší čas a môže byť považovaný za odkázanú osobu.

2.2.4. Dôchodkový vek

Dôchodkový vek je vek, ktorého dovŕšenie je jednou z podmienok nároku na starobný dôchodok. V prípade niektorých sociálnych služieb jednou z podmienok poskytnutia sociálnej služby je dovŕšenie dôchodkového veku. Takou službou je aj poskytovanie sociálnej služby v zariadení pre seniorov.

Na Slovensku je maximálny dôchodkový vek 64 rokov. U žien sa táto doba skraca o 6-18 mesiacov v závislosti od počtu detí.¹¹

V Maďarsku je vek odchodu do dôchodku 65 rokov.

2.2.5. Posúdenie odkázanosti na sociálnu službu; odkázanosť fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby; odkázanosť na sociálnu službu; Posúdenie odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby pri jednotlivých činnostiach; posúdenie odkázanosti na jednotlivé sociálne služby (kto posudzuje, stupne odkázanosti)

Na Slovensku sa konanie o odkázanosti na sociálnu službu v zariadení pre seniorov a konanie o odkázanosti na opatrovateľskú službu v zariadení opatrovateľskej služby začína na základe žiadosti o posúdenie odkázanosti na sociálnu službu, ktorú žiadateľ podáva obci.

Žiadosť o posúdenie odkázanosti na sociálnu službu obsahuje:

- a) meno a priezvisko fyzickej osoby (žiadateľa), ktorej odkázanosť sa má posudzovať,
- b) dátum jej narodenia,
- c) adresa pobytu,
- d) rodinný stav,
- e) štátne občianstvo,
- f) druh sociálnej služby,
- g) formu sociálnej služby,

⁹ Zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov

¹⁰ Zákon č. 601/2003 Z. z. o životnom minime a o zmene a doplnení niektorých zákonov

¹¹ Súčasná vláda Slovenskej republiky prijala návrh reformy dôchodkového systému, podľa ktorého sa na Slovensku zruší súčasný dôchodkový strop, stanovený vo výške 64 rokov veku života; nová pohyblivá veková hranica bude určená v závislosti od rastu priemerného veku obyvateľstva.

- h) potvrdenie poskytovateľa zdravotnej starostlivosti o zdravotnom stave fyzickej osoby, ktorá žiada o posúdenie odkázanosti na sociálnu službu.

V priebehu konania obvodný lekár žiadateľa v zmysle znenia zákona o sociálnych službách určí stupeň odkázanosti žiadateľa. Zaradenie žiadateľa do stupňov IV až VI zo 6 dostupných stupňov oprávňuje žiadateľa na poskytnutie sociálnej služby v zariadení pre seniorov alebo v zariadení opatrovateľskej služby. Od II. stupňa má žiadateľ nárok na poskytnutie domácej opatrovateľskej služby. Lekár vydá lekárske potvrdenie po stanovení stupňa odkázanosti. Príslušný sociálny pracovník obce po posúdení sociálnych pomerov žiadateľa vydá sociálny posudok. Počas konania môžu obaja odborníci úzko spolupracovať, aby posúdili skutočnú situáciu žiadateľa a prijali vhodné rozhodnutia. Obec na základe lekárskeho posudku a sociálneho posudku vyhotovuje posudok o odkázanosti na sociálnu službu, ktorý obsahuje:

- a) stupeň odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby,
- b) zoznam úkonov sebaobsluhy, zoznam úkonov starostlivosti o svoju domácnosť a zoznam základných sociálnych aktivít, pri ktorých je fyzická osoba odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby a ich rozsah vyjadrený predpokladaným rozsahom hodín v rámci určeného rozpätia, podľa prílohy zákona o sociálnych službách, ktorý stanoví 6 stupne odkázanosti na sociálne služby,
- c) návrh druhu sociálnej služby s prihliadnutím na potreby a návrhy fyzickej osoby na základe jej vyjadrenia v zmysle zákona o sociálnych službách,
- d) určenie termínu opätovného posúdenia zdravotného stavu.

Posudok o odkázanosti na sociálnu službu je podkladom na vydanie rozhodnutia o odkázanosti na sociálnu službu.

Odkázanosť fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby sa neposudzuje u fyzickej osoby, ktorá dovŕšila dôchodkový vek a o posúdenie odkázanosti na sociálnu službu v zariadení pre seniorov žiada z iných vážnych dôvodov.

Maďarsko

V prípade peňažných a vecných dávok podmienených sociálnou núdzou žiadosť posudzuje orgán disponujúci právomocou v oblasti sociálnych vecí, v ktorého územnom obvode má žiadateľ trvalé bydlisko alebo prechodné bydlisko, ak žije na adrese svojho prechodného bydliska.

Peňažné dávky¹²:

- Okresný úrad: starobný dôchodok, špeciálny a zvýšený príspevok na opatrovanie.
- Samospráva obce: peňažné príspevky a dávky a iné formy pomoci zo strany obce.

Vecné sociálne dávky:

- Sociálny pohreb – samospráva obce
- Peňažný príspevok na úhradu nákladov zdravotnej starostlivosti pre osoby v sociálnej núdzi - okresný úrad
- Nárok na služby zdravotnej starostlivosti - okresný úrad

Posúdenie odkázanosti na sociálnu službu: vykonáva vedúci zariadenia poskytujúceho sociálnu službu. Vedúci zariadenia v prípade žiadosti o poskytnutie sociálnych služieb na podporu osôb so

¹² Podmienky oprávnenosti upravuje zákon č. III. z roku 1993, Nariadenie vlády č. 63/2006 (III. 27.) a v prípade miestnych príspevkov všeobecne záväzné nariadenie obce (HU)

zdravotným postihnutím a služby monitorovania a signalizácie potreby pomoci preskúma existenciu sociálnej odkázanosti.¹³

Odkázanosť na sociálnu službu, posúdenie odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby (odkázanosti na sociálnu službu): v prípade žiadosti o poskytnutie opatrovateľskej služby a sociálnej služby v zariadení pre seniorov je potrebné posúdiť odkázanosť žiadateľa na sociálnu službu. Účelom konania je posúdiť schopnosť sebaobsluhy osoby, ktorá žiada o poskytnutie sociálnej služby. Posúdenie odkázanosti na sociálnu službu vykonáva vedúci zariadenia na hodnotiacom formulári, ktorý je prílohou Vyhlášky Ministerstva práce a sociálnych vecí č. 36/2007 (XII. 22.). Všeobecný lekár, ošetrojúci lekár alebo lekár lôžkového zariadenia spolupracuje pri vypracovaní odborných otázok. Na základe posúdenia odkázanosti na sociálnu službu je možné určiť oprávnenie na sociálnu službu a formu (formy) služieb, ktoré je možné poskytnúť.

Monitorovanie a signalizácia potreby pomoci: odkázanosť je možné preukázať dokladmi alebo vyhláseniami podľa Vyhlášky Ministerstva sociálnych vecí a rodiny č. 9/1999 (XI. 24.). Vedúci inštitúcie určí odkázanosť na základe predložených dokumentov.

Opatrovateľská služba - Po posúdení odkázanosti na sociálnu službu je úlohou vedúceho zariadenia určenie odkázanosti a stupňa odkázanosti na základe hodnotiaceho formulára.

Stupene odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby:

- Stupeň 0 – Poskytnutie pomoci pri úkonoch sebaobsluhy a starostlivosti o (svoju) domácnosť na úrovni 0 je opodstatnené, ak osoba, ktorá žiada o poskytnutie sociálnej služby
 - dovŕšila 65 rokov veku a žije sama;
 - dovŕšila 70 rokov veku a jej obydlie je bez vodovodu alebo kúrenia;
 - dovŕšila 75 rokov alebo viac;
 - alebo ak z dôvodu svojho zdravotného stavu je prechodne - periodicky alebo trvalo - neschopná opustiť svoj domov bez sprievodu alebo je neschopná vykonávať úkony starostlivosti o svoju domácnosť alebo ich dokáže iba čiastočne zastrešiť.

V týchto prípadoch má žiadateľ nárok na sociálnu pomoc.

- Stupeň I - žiadateľ potrebuje pomoc alebo pozornosť a usmernenie niekoľkokrát týždenne pri výkone určitých činností. Je oprávnený dostávať pomoc pri úkonoch sebaobsluhy a starostlivosti o (svoju) domácnosť alebo na osobnú starostlivosť.
- Stupeň II - Odkázaný na čiastočnú pomoc: žiadateľ potrebuje pravidelnú každodennú pomoc pri určitých činnostiach alebo každodenný dohľad. Je oprávnený dostávať pomoc pri úkonoch sebaobsluhy a starostlivosti o (svoju) domácnosť alebo na osobnú starostlivosť.
- Stupeň III - Odkázaný na úplnú starostlivosť: žiadateľ potrebuje plnú starostlivosť, je odkázaný na nepretržité opatrovanie a ošetrovanie, potrebuje intenzívnu pozornosť a časté zásahy. Umiestnenie v zariadení pre seniorov je odôvodnené, ale kým sa táto služba neposkytne, osoba má nárok na domácu opatrovateľskú službu (pomoc pri úkonoch sebaobsluhy a starostlivosti o domácnosť, osobná starostlivosť).

Poskytovanie sociálnej služby v zariadení pre seniorov - po posúdení odkázanosti na sociálnu službu je úlohou vedúceho zariadenia určenie odkázanosti na základe hodnotiaceho formulára. Poskytovanie sociálnej služby v zariadení pre seniorov je opodstatnené v prípade III. stupňa

¹³ Zákon č. III. z roku 1993 § 59/A a Vyhláška Ministerstva sociálnych vecí a rodiny č. 9/1999 (XI. 24.) (HU)

odkázanosti podľa hodnotiaceho formulára a v prípade iných okolností opodstatňujúcich odkázanosť na sociálnu službu.

2.2.6. Peňažný príspevok na opatrovanie

Opatrovanie je pomoc poskytnutá fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím, ktorá je odkázaná na opatrovanie.

Účelom opatrovania je zabezpečiť pomoc fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím pri úkonoch sebaobsluhy, pri úkonoch starostlivosti o domácnosť a pri realizovaní sociálnych a vzdelávacích aktivít.

V Maďarsku je základný alebo zvýšený príspevok stanovený zákonom o rozpočte a miestne samosprávy môžu tiež stanoviť zníženú sumu úhrady za opatrovanie.

Na Slovensku o priznaní peňažného príspevku na opatrovanie rozhoduje príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny.

3. Sociálne služby

Sociálne služby na Slovensku (na základe právneho predpisu)	Sociálne služby v Maďarsku (na základe právneho predpisu)
<p>Starostlivosť o sociálne odkázaných zabezpečujú vyššie územné celky, obce a neverejní poskytovatelia sociálnych služieb. Vyšší územný celok a obec sú povinné na požiadanie finančne prispievať na sociálne služby poskytované neverejnými poskytovateľmi sociálnych služieb alebo na prevádzku nimi prevádzkovaných zariadení.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sociálne služby a zariadenia prevádzkované vyšším územným celkom alebo neverejným poskytovateľom sociálnych služieb sú podporované bývanie, rehabilitačné zariadenie, domovy sociálnych služieb, špecializované zariadenia, sprievodcovská služba a predčitateľská služba a tlmočnická služba. • Sociálne služby a zariadenia prevádzkované obcou alebo neverejným poskytovateľom sociálnych služieb sú zariadenie pre seniorov, zariadenie opatrovateľskej služby, denný stacionár, opatrovateľská služba, monitorovanie a signalizácia potreby pomoci, prepravná služba a 	<p>Sociálne služby v Maďarsku (podľa právneho predpisu)</p> <p>Sociálne služby pre odkázané osoby povinne poskytuje štát a samosprávy. Služby môžu poskytovať aj cirkevné a mimovládne organizácie. Portfólio sociálnych služieb sa skladá zo základných sociálnych služieb a špecializovaných sociálnych služieb.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poskytovaním základných sociálnych služieb štát a samospráva obce poskytujú pomoc osobám v sociálnej núdzi k zachovaniu nezávislého života vo vlastných domovoch a vo svojom obvyklom prostredí a k riešeniu problémov, ktoré vyplývajú z ich zdravotného stavu, duševného zdravia alebo z iných príčin. • Špecializované sociálne služby - ak osobám v sociálnej núdzi nie je možné poskytnúť základné sociálne služby z dôvodu ich veku, zdravotného stavu alebo sociálnej situácie, je potrebné poskytnúť im špecializované sociálne služby.

stravovanie dôchodcov.	
<p>Rozdiel spočíva predovšetkým v štruktúre delenia v právnych predpisoch. Slovenský systém zoraďuje sociálne služby z pohľadu zriaďovateľa, zatiaľ čo maďarský systém vychádza z adresnosti sociálnych služieb a premieta ju do legislatívnych predpisov.</p>	

4.

4.1. Sociálne služby poskytované na Slovensku predovšetkým pre seniorov

4.1.1. Zariadenie podporovaného bývania

V zariadení podporovaného bývania sa poskytuje sociálna služba fyzickej osobe od 16. roku veku do dovŕšenia dôchodkového veku, ak je táto fyzická osoba odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby podľa prílohy zákona o sociálnych službách a na dohľad, pod ktorým je schopná viesť samostatný život. Ak fyzická osoba dovŕši dôchodkový vek počas poskytovania sociálnej služby v zariadení podporovaného bývania, táto sociálna služba sa jej poskytuje aj naďalej.

V zariadení podporovaného bývania sa okrem dohľadu poskytuje ubytovanie, sociálne poradenstvo, pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov, utvárajú podmienky na prípravu stravy, upratovanie, pranie, žehlenie a údržbu bielizne a šatstva, vykonáva sociálna rehabilitácia.

4.1.2. Zariadenie pre seniorov

V zariadení pre seniorov sa poskytuje sociálna služba

- a) fyzickej osobe, ktorá dovŕšila dôchodkový vek a je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby a jej stupeň odkázanosti je najmenej IV (podľa prílohy zákona o sociálnych službách), alebo
- b) fyzickej osobe, ktorá dovŕšila dôchodkový vek a poskytovanie sociálnej služby v tomto zariadení potrebuje z iných vážnych dôvodov.

V zariadení pre seniorov sa poskytuje pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, sociálne poradenstvo, sociálna rehabilitácia, ubytovanie, stravovanie, upratovanie, pranie, žehlenie a údržba bielizne a šatstva, osobné vybavenie, utvárajú podmienky na úschovu cenných vecí, zabezpečuje záujmová činnosť.

4.1.3. Zariadenie opatrovateľskej služby

V zariadení opatrovateľskej služby sa poskytuje sociálna služba na určitý čas plnoletej fyzickej osobe, ktorá je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby, ak jej nemožno poskytnúť opatrovateľskú službu.

V zariadení opatrovateľskej služby sa poskytuje pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, sociálne poradenstvo, sociálna rehabilitácia, ubytovanie, stravovanie, upratovanie, pranie, žehlenie a údržba bielizne a šatstva, utvárajú podmienky na úschovu cenných vecí.

4.1.4. Rehabilitačné stredisko

V rehabilitačnom stredisku sa poskytuje sociálna služba fyzickej osobe, ktorá je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby, fyzickej osobe, ktorá je slabozraká a fyzickej osobe, ktorá je nepočujúca alebo ktorá má ťažkú obojstrannú nedoslýchavosť.

V rehabilitačnom stredisku sa poskytuje sociálna rehabilitácia, sociálne poradenstvo, pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, ubytovanie, stravovanie, pranie, upratovanie, žehlenie a údržba bielizne a šatstva.

V rehabilitačnom stredisku sa môže poskytovať ambulantná alebo pobytová sociálna služba. Pobytovú sociálnu službu možno poskytovať len na určitý čas, najdlhšie na tri mesiace; túto lehotu možno predĺžiť len raz, najviac o tri mesiace.

4.1.5. Domov sociálnych služieb

V domove sociálnych služieb sa poskytuje sociálna služba týždennou pobytovou sociálnou službou alebo ambulantnou sociálnou službou fyzickej osobe do dovŕšenia dôchodkového veku, ak je táto fyzická osoba

- a) odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby a jej stupeň odkázanosti je najmenej V, alebo
- b) nevidiaca alebo prakticky nevidiaca a jej stupeň odkázanosti je najmenej III.

V domove sociálnych služieb sa poskytuje pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, sociálne poradenstvo, sociálna rehabilitácia, ubytovanie, stravovanie, upratovanie, pranie, žehlenie a údržba bielizne a šatstva, osobné vybavenie, zabezpečuje rozvoj pracovných zručností, pomoc pri pracovnom uplatnení, záujmová činnosť, utvárajú podmienky na vzdelávanie, úschovu cenných vecí.

Ak fyzická osoba dovŕši dôchodkový vek počas poskytovania sociálnej služby v domove sociálnych služieb, táto sociálna služba sa jej poskytuje aj naďalej.

Sociálnu službu v domove sociálnych služieb nemožno poskytovať ako celoročnú pobytovú sociálnu službu.

4.1.6. Špecializované zariadenie

V špecializovanom zariadení sa poskytuje sociálna služba fyzickej osobe, ktorá je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby, jej stupeň odkázanosti je najmenej V a má zdravotné postihnutie, ktorým je najmä Parkinsonova choroba, Alzheimerova choroba, pervazívna vývinová porucha, skleróza

multiplex, schizofrénia, demencia rôzneho typu etiológie, hluchoslepota, AIDS alebo organický psychosyndróm ťažkého stupňa.

V špecializovanom zariadení sa poskytuje pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, sociálne poradenstvo, sociálna rehabilitácia, ubytovanie, stravovanie, upratovanie, pranie, žehlenie a údržba bielizne a šatstva, osobné vybavenie, zabezpečuje rozvoj pracovných zručností, pomoc pri pracovnom uplatnení, záujmovú činnosť, utvárajú podmienky na vzdelávanie, úschovu cenných vecí.

4.1.7. Denný stacionár

V dennom stacionári sa poskytuje sociálna služba fyzickej osobe, ktorá je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby ak jej stupeň odkázanosti je najmenej III a je odkázaná na sociálnu službu v zariadení len na určitý čas počas dňa.

V dennom stacionári sa poskytuje pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, sociálne poradenstvo, sociálna rehabilitácia, stravovanie, zabezpečuje rozvoj pracovných zručností, záujmová činnosť.

4.1.8. Opatrovateľská služba

Opatrovateľskú službu možno poskytovať fyzickej osobe na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku.

Opatrovateľská služba je sociálna služba poskytovaná fyzickej osobe, ktorá

- a) je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby a jej stupeň odkázanosti je najmenej II,
- b) je odkázaná na pomoc pri úkonoch sebaobsluhy, úkonoch starostlivosti o svoju domácnosť a základných sociálnych aktivitách podľa prílohy zákona o sociálnych službách

Opatrovateľská služba sa poskytuje prednostne v domácnosti prijímateľa. Rozsah úkonov na základe sociálnej posudkovej činnosti určuje obec v hodinách alebo podľa jednotlivých úkonov.

Opatrovateľskú službu nemožno poskytovať fyzickej osobe,

- a) ktorej sa poskytuje celoročná pobytová sociálna služba,
- b) ktorá je opatrovaná fyzickou osobou, ktorej sa poskytuje peňažný príspevok na opatrovanie podľa osobitného predpisu,¹⁴
- c) ktorej sa poskytuje peňažný príspevok na osobnú asistenciu podľa osobitného predpisu,¹⁵
- d) ktorej je nariadená karanténa pre podozrenie z nákazy prenosnou chorobou a pri ochorení touto nákazou.

4.1.9. Prepravná služba

Prepravná služba je sociálna služba poskytovaná fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím odkázanej na individuálnu prepravu osobným motorovým vozidlom alebo fyzickej osobe s nepriaznivým zdravotným stavom s obmedzenou schopnosťou pohybu po rovine alebo po schodoch a obmedzenou schopnosťou orientácie.

¹⁴ Zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov

¹⁵ taktiež

Obec môže zabezpečiť poskytovanie prepravnej služby aj iným fyzickým osobám, ktorých okruh stanoví vo všeobecne záväznom nariadení (ďalej len „VZN“) obce.

Mesto Šamorín podľa VZN o poskytovaní prepravnej služby:

- a) určuje okruh prijímateľov prepravnej služby,
- b) určuje okruh osôb, ktorým poskytuje príspevok na prepravnú službu,
- c) rozhoduje o poskytnutí finančného príspevku na prepravnú službu.

4.1.10. Sprievodcovská služba a predčítateľská služba

Sprievodcovská služba a predčítateľská služba je sociálna služba poskytovaná fyzickej osobe, ktorá je nevidiaca alebo prakticky nevidiaca a fyzickej osobe s mentálnym postihnutím.

Sprievodcovskú službu a predčítateľskú službu nemožno poskytovať fyzickej osobe,

- a) ktorej sa poskytuje peňažný príspevok na osobnú asistenciu,
- b) ktorej sa v rámci opatrovateľskej služby poskytuje sprievod a predčítanie.

4.1.11. Tlmočnická služba

Tlmočnická služba je sociálna služba poskytovaná fyzickej osobe odkázanej na tlmočenie.

Tlmočnickou službou sa poskytuje tlmočenie v posunkovej reči, artikulačné tlmočenie alebo taktilné tlmočenie.

4.1.12. Požičiavanie pomôcok

Požičiavanie pomôcok je sociálna služba poskytovaná fyzickým osobám s ťažkým zdravotným postihnutím a fyzickým osobám s nepriaznivým zdravotným stavom, ktoré potrebujú používať pomôcky.

4.1.13. Monitorovanie a signalizácia potreby pomoci

Monitorovanie a signalizácia potreby pomoci je sociálna služba poskytovaná fyzickej osobe, ktorá má nepriaznivý zdravotný stav. Cieľom služby je zabrániť vzniku krízovej sociálnej situácie alebo zabezpečiť jej riešenie.

4.1.14. Stravovanie dôchodcov

Stravovanie dôchodcov je sociálna služba, ktorú mesto Šamorín môže poskytnúť v rámci svojho sociálneho programu občanom mesta, ktorí sú poberateľmi starobného, invalidného vdovského, vdoveckého dôchodku, ako jediného zdroja príjmu.

Záujemca o stravovanie musí o poskytovanie stravovania písomne požiadať mesto Šamorín prostredníctvom Mestského úradu v Šamoríne. K žiadosti pripojí každoročne počas trvania tejto služby doklad o aktuálnej výške dôchodku a potvrdenie o ďalších príjmoch.

Stravovanie je zabezpečované v školských jedálňach, ktoré sú v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta, v Domove seniorov Ambrózia Idósek Otthona a v ďalších stravovacích zariadeniach, s ktorými má mesto uzatvorenú zmluvu o poskytovaní stravovania.

Stravníkoví bude zabezpečené stravovanie v rozsahu jednej stravnej jednotky – teplého obeda, pozostávajúcej z polievky a hlavného jedla, a to počas pracovných dní v príslušnom roku.

4.2. Sociálne služby poskytované v Maďarsku predovšetkým pre seniorov

Základné sociálne služby:

- sociálna služba poskytovaná prostredníctvom správcov dedín a lazov,

- stravovanie odkázaných osôb,
- domáca opatrovateľská služba,
- sociálna služba na podporu rodín,
- monitorovanie a signalizácia potreby pomoci,
- sociálna služba na podporu osôb s psychickými poruchami a so závislosťami,
- sociálna služba na podporu osôb so zdravotným postihnutím,
- terénna sociálna služba krízovej intervencie,
- denný stacionár.

Podrobnejšie rozoberieme nasledovné služby:

4.2.1. Stravovanie odkázaných osôb

Sociálna služba na zabezpečenie aspoň jedného teplého jedla denne pre odkázané osoby, ktoré si ho nemôžu trvale alebo prechodne zabezpečiť pre seba alebo pre osoby, ktoré sú od nich závislé, a to najmä kvôli

- ich veku,
- ich zdravotnému stavu,
- zdravotnému postihnutiu alebo psychickej poruche,
- závislosti alebo
- bezdomovectvu.

Podmienky poskytnutia služby stanovuje samospráva obce vo všeobecne záväznom nariadení. Sociálna služba sa poskytuje prostredníctvom prevádzky sociálneho stravovania a charitatívneho stravovania. Poskytovateľ stravovania odkázaných osôb sa podieľa na posudzovaní sociálnej odkázanosti v zmysle nariadenia samosprávy.

Stravovanie odkázaných osôb je možné zorganizovať podľa potrieb obyvateľov vo forme

- konzumácie jedla na mieste,
- umožnenia vzatia jedla so sebou,
- rozvozu.

V prípade opodstatnenosti, vzhľadom na zdravotný stav príjemcu, a na základe odporúčania odborného lekára, je nutné zabezpečiť diétne stravovanie, okrem charitatívneho stravovania.

Prevádzka sociálneho stravovania je taká forma základnej sociálnej služby, v ktorej sa pripravuje (ohrieva) a podáva jedlo zabezpečené v rámci stravovania odkázaných osôb.

V rámci charitatívneho stravovania príležitostne a formou konzumácie na mieste sa poskytuje teplé jedlo aspoň raz denne tým sociálne odkázaným osobám, ktoré nevyužívajú iné formy stravovania.

4.2.2. Opatrovateľská služba

Sociálne služby potrebné na zachovanie samostatného života prijímateľa sociálnej služby sa poskytujú vo vlastnej domácnosti prijímateľa.

V rámci opatrovateľskej služby je potrebné poskytovať pomoc pri úkonoch sebaobsluhy a starostlivosti o domácnosť alebo osobnú starostlivosť vrátane pomoci pri úkonoch sebaobsluhy a starostlivosti o domácnosť.

V rámci pomoci pri úkonoch sebaobsluhy a starostlivosti o domácnosť poskytujú

- spoluprácu pri udržiavaní čistoty obydla,

- spoluprácu pri úkonoch starostlivosti o domácnosť,
- pomoc na predvídanie krízových situácií a na riešenie krízových situácií,
- v prípade potreby pomoc pri presťahovaní do bytového zariadenia.

V rámci osobnej starostlivosti poskytujú

- mimo činností vykonávaných v rámci pomoci pri úkonoch sebaobsluhy a starostlivosti o domácnosť,
- udržiavanie podporného vzťahu s príjemcom sociálnej služby,
- ošetrovateľské a opatrovateľské služby.

Pred využívaním opatrovateľskej služby sa musí posúdiť odkázanosť na sociálnu službu.

Opatrovateľská služba prispieva k tomu, aby boli uspokojené fyzické, psychické a sociálne potreby príjemcu

- v jeho vlastnom prostredí,
- v súlade s jeho vekom, situáciou a zdravotným stavom,
- pri udržiavaní, využívaní a rozvíjaní jeho existujúcich schopností.

4.2.3. Monitorovanie a signalizácia potreby pomoci

Sociálna služba monitorovania a signalizácie potreby pomoci sa poskytuje starším alebo zdravotne postihnutým osobám alebo osobám so psychickými poruchami žijúcim vo vlastných domácnostiach, ktoré sú odkázané na túto službu z dôvodu svojho zdravotného stavu a sociálnej situácie, a ktoré sú schopné správne používať zariadenie na privolanie pomoci pri potrebe riešenia krízových situácií.

V rámci monitorovania a signalizácie potreby pomoci je potrebné zabezpečiť

- v prípade tiesňového volania prijímateľa sociálnej služby okamžitý príchod službukonajúceho opatrovateľa,
- výkon okamžitých opatrení na vyriešenie problému, ktorý bol dôvodom tiesňového volania,
- v prípade potreby iniciovať ďalšiu lekársku alebo sociálnu starostlivosť.

Poskytovateľ monitorovania a signalizácie potreby pomoci spolupracuje

- v prípade poskytovania sociálnej služby pre osoby so zdravotným postihnutím alebo osoby s psychickými poruchami s poskytovateľom sociálnej služby na podporu osôb so zdravotným postihnutím alebo poskytovateľom sociálnej služby na podporu osôb s psychickými poruchami a so závislosťami,
- v prípade poskytovania sociálnej služby pre starších a chronicky chorých ľudí s poskytovateľom opatrovateľskej služby podľa územnej príslušnosti.

Zabezpečenie služby monitorovania a signalizácie potreby pomoci je úlohou štátu.

K zorganizovaniu služby je potrebné zabezpečiť

- dispečing na prijímanie tiesňových volaní,
- odborné centrum alebo centrá zamestnávajúce opatrovateľov, ktoré zabezpečia, aby bol opatrovateľ na mieste do 30 minút v rámci celej oblasti, pre ktorú zabezpečujú službu.

Monitorovanie a signalizácia potreby pomoci funguje v systéme nepretržitej pohotovosti. Služba monitorovania a signalizácia potreby poskytuje podslužby.

4.2.4. Denný stacionár pre seniorov

Prijímateľom poskytuje možnosť pobytu počas dňa, možnosť oddychu, spoločenského vyžitia a uspokojenia základných hygienických potrieb. Poskytuje službu zabezpečujúcu dodržanie každodennej rutiny zodpovedajúcej sociálnemu, zdravotnému a duševnému stavu prijímateľov

služby, organizuje spoločenské programy v súlade s miestnymi potrebami, poskytuje priestory pre spoločenské programy a skupiny a zabezpečuje, aby služba bola prístupná tak pre prijímateľov služby ako aj pre širokú verejnosť.

Otváracie hodiny majú byť nastavené podľa miestnych potrieb, ale nesmú byť kratšie ako 6 hodín denne. Stravovanie sa v rámci sociálnej služby neposkytuje, ale v prípade väčšiny poskytovateľov majú prijímatelia možnosť požiadať o sociálne stravovanie v priestoroch zariadenia, takže stravovanie sa môže poskytovať v dennom stacionári (na základe osobitnej dohody).¹⁶

Okruh oprávnených osôb: osoby staršie ako 18 rokov, ktoré z dôvodu svojho zdravotného stavu alebo vysokého veku potrebujú podporu v sociálnej oblasti a v oblasti duševného zdravia a sú čiastočne sebestačné.

Kto poskytuje službu: služba sa musí poskytovať v obciach, ktoré majú viac ako 3 000 obyvateľov prihlásených na trvalý pobyt.¹⁷

4.2.5. Denný stacionár pre osoby s demenciou

Cieľom dennej starostlivosti o osoby s demenciou je poskytnúť podporu na oddialenie zhoršovania stavu osoby s demenciou, aby si mohla čo najdlhšie udržať kvalitu svojho života v čase jej duševného úpadku, žiť svoj život dôstojným spôsobom a pocitom pohody. Okrem služieb opísaných pri dennej starostlivosti o seniorov denný stacionár pre osoby s demenciou poskytuje stravovanie ako súčasť starostlivosti, každodenné individuálne a skupinové aktivity na udržanie a rozvoj existujúcich zručností a nepretržitý dohľad opatrovateľa.¹⁸

Okruh oprávnených osôb: služby sa poskytujú osobám s odborným posudkom o demencii od orgánu v zmysle zákona alebo odborného lekára.

Kto poskytuje službu: služba sa musí poskytovať v obciach ktoré majú viac ako 10 000 obyvateľov prihlásených na trvalý pobyt. Môže byť organizovaná vo forme samostatného zariadenia alebo ako súčasť iného zariadenia denného stacionára.

Špecializované sociálne služby:

Ak vzhľadom na vek, zdravotný stav alebo sociálnu situáciu odkázanej osoby nie je možné postarať sa o ňu poskytnutím základných sociálnych služieb, je potrebné jej poskytnúť špecializované sociálne služby.

Špecializované sociálne služby:

- Pobytové sociálne zariadenia poskytujúce komplexnú starostlivosť (zariadenie pre seniorov, zariadenie pre osoby s psychickými poruchami, zariadenie pre osoby so závislosťami, zariadenie pre osoby so zdravotným postihnutím, zariadenie pre bezdomovcov)
- Rehabilitačné strediská (pre osoby s psychickými poruchami, pre osoby so závislosťami, pre osoby so zdravotným postihnutím a pre bezdomovcov)
- Zariadenie podporovaného bývania (pre osoby so zdravotným postihnutím, pre osoby s psychickými poruchami a pre osoby so závislosťami)

¹⁶ Vyhláška Ministerstva sociálnych vecí a rodiny č. 1/2000 (I. 7.) § 74 – 80 (HU)

¹⁷ Zákon č. III. z roku 1993 (HU)

¹⁸ Vyhláška Ministerstva sociálnych vecí a rodiny č. 1/2000 (I. 7.) § 84/A (HU)

- Sociálne zariadenia poskytujúce sociálne služby na určitý čas (pre seniorov, pre osoby so zdravotným postihnutím, pre osoby so závislosťami, pre osoby s psychickými poruchami a pre bezdomovcov)
- Chránené bývanie (pre osoby so zdravotným postihnutím, pre osoby s psychickými poruchami a pre osoby so závislosťami)

Pobytové sociálne zariadenia poskytujúce komplexnú starostlivosť

4.2.6. Zariadenie pre seniorov

Zariadenie poskytujúce komplexnú starostlivosť osobám, ktoré sa o seba nedokážu postarať alebo iba pri nepretržitej pomoci inej osoby.

Komplexná starostlivosť:

- strava aspoň trikrát denne,
- v prípade potreby zabezpečenie bielizne a šatstva,
- starostlivosť o duševné zdravie,
- lekárska starostlivosť,
- bývanie.

Okruh oprávnených osôb:

- Osoba, ktorá dovŕšila dôchodkový vek, so stupňom odkázanosti v zmysle zákona (III. stupeň odkázanosti podľa hodnotiaceho formulára alebo iné okolností odôvodňujúce odkázanosť na sociálnu službu), ale nevyžadujúca ústavnú zdravotnú starostlivosť,
- osoba staršia ako 18 rokov, ktorá nie je schopná postarať sa o seba z dôvodu choroby alebo zdravotného postihnutia, so stupňom odkázanosti v zmysle zákona, ak nie je možné postarať sa o ňu v inom type zariadenia.¹⁹

Kto poskytuje službu: Povinne zabezpečuje samospráva obce v mestách so župným právom.

Sociálne zariadenia poskytujúce sociálne služby na určitý čas

4.2.7. Zariadenie opatrovateľskej služby

Poskytuje komplexnú starostlivosť dočasne, na obdobie maximálne jedného roka. V prípade hodného osobitného zreteľa môže byť umiestnenie predĺžené jedenkrát na jeden rok.

Okruh oprávnených osôb: seniori a choré osoby staršie ako 18 rokov, ktoré sa dočasne nemôžu o seba postarať vo svojich domovoch z dôvodu choroby alebo z iných dôvodov.²⁰

Kto poskytuje službu: služba musí byť poskytovaná samosprávami obcí, ktoré majú viac ako 30 000 obyvateľov prihlásených na trvalý pobyt.

Ďalšie dôležité pojmy z oblasti sociálnych služieb

4.2.8. Stanovenie sociálnej diagnózy

Stanovenie sociálnej diagnózy je metóda, ktorou sa posúdi odkázanosť a nárok na sociálne služby pred ich využitím.

¹⁹ Zákon č. III. z roku 1993 § 67 – 68/C (HU)

²⁰ Zákon č. III. z roku 1993 § 80 – 82 (HU)

Pri sociálnej diagnostike nezávislý odborník vecne posúdi situáciu žiadateľa, jemu prístupné prírodné zdroje, a poskytne informácie o všetkých sociálnych službách, službách sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a iných službách, pomocou ktorých je možné riešiť existujúce problémy. Manažér prípadu, ktorý stanovuje sociálnu diagnózu, má k dispozícii kontaktné údaje poskytovateľov sociálnych služieb a služieb sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v danej obci, okrese a vyššom územnom celku, v zriaďovateľskej pôsobnosti samosprávy, štátu, cirkvi a mimovládnych organizácií. Poskytuje informácie o podmienkach prístupu k jednotlivým službám a pomáha pri kontaktovaní konkrétneho poskytovateľa služieb alebo zariadenia. Okrem toho poskytuje informácie o peňažných a vecných dávkach, zdravotníckych službách, vzdelávaní, trhu práce a činnosti mimovládnych a charitatívnych organizácií.

Sociálna diagnóza zaväzuje poskytovateľov sociálnych služieb a sociálne zariadenia.

4.2.9. Vzájomne vylučujúce sa sociálne služby (zákaz paralelného poskytnutia sociálnych služieb)

Pravidlá paralelného využívania sociálnych služieb a služieb sociálnoprávnej ochrany detí a detskej kurately:

Ak prijímateľovi sociálnej služby bola poskytnutá tá istá sociálna služba viacerými poskytovateľmi, zariadeniami, sieťami, sídlami alebo miestami prevádzky (ďalej iba "oprávnený subjekt") totožný deň, finančný príspevok bude vyplatený tomu oprávnenému subjektu, ktorý ako prvý podal hlásenie o poskytnutí služby.

V prípade sociálneho stravovania, s výnimkou charitatívneho stravovania, nie je možné zohľadniť zabezpečenie sociálnej služby za účelom poskytnutia finančného príspevku, ak v rovnaký deň bola poskytnutá služba

- osobe s demenciou v dennom stacionári pre seniorov,
- osobe so zdravotným postihnutím v dennom stacionári pre osoby so zdravotným postihnutím,
- osobe so psychickými poruchami v dennom stacionári pre osoby so psychickými poruchami,
- osobe so závislosťami v dennom stacionári pre osoby so závislosťami alebo
- osobe bez domova v dennom stacionári pre bezdomovcov.

V prípade opatrovateľskej služby nie je možné zohľadniť jej zabezpečenie za účelom poskytnutia finančného príspevku, ak v rovnaký deň bola prijímateľovi poskytnutá služba v dennom stacionári, s výnimkou poskytnutia sociálnej služby v dennom stacionári pre osoby s demenciou, ktoré služby sa môžu poskytnúť paralelne.

V prípade sociálnej služby s povinnosťou hlásenia údajov, s finančným príspevkom za poskytovanie nie je možné zohľadniť zabezpečenie sociálnej služby za účelom poskytnutia finančného príspevku, ak v rovnaký deň bola prijímateľovi poskytnutá služba sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately s povinnosťou hlásenia údajov alebo špecializovaná sociálna služba.

4.2.10. Podporný systém signalizácie sociálnych problémov

Štát prevádzkuje detekčný a signalizačný systém s cieľom včas identifikovať a čo najskôr zmierniť a vyriešiť problémy jednotlivcov, rodín a detí. Ide o spoluprácu medzi sektormi, zariadeniami, odborníkmi a jednotlivcami, ktorej cieľom je odhaliť a identifikovať problémy, rizikové faktory a krízové situácie a nahlásiť ich profesionálnemu poskytovateľovi služieb určenému na tento účel. Vývoj a prevádzka detekčného a signalizačného systému patrí do skupiny služieb pomoci rodinám.

4.2.11. Služba domácej starostlivosti

Špecializovaná domáca starostlivosť je činnosť vykonávaná v domácnosti pacienta kvalifikovanou zdravotnou sestrou na príkaz všeobecného lekára s cieľom nahradiť nemocničnú starostlivosť. Cieľom je poskytnúť pacientovi profesionálnu starostlivosť v domácom prostredí. Tento typ starostlivosti môže znížiť počet hospitalizácií a skrátiť dĺžku pobytu v zdravotníckom zariadení.

4.2.12. Domáca hospicová starostlivosť

Starostlivosť o umierajúceho pacienta je zameraná na fyzickú a duchovnú starostlivosť o osobu trpiacu dlhotrvajúcou nevyliciteľnou chorobou s cieľom zlepšiť kvalitu života, zmierniť utrpenie a zachovať dôstojnosť osoby až do smrti. Zahŕňa aj pomoc príbuzným umierajúceho pacienta pri starostlivosti o pacienta a poskytovanie duchovnej podpory príbuzným počas choroby a smútenia. Starostlivosť o umierajúceho pacienta by sa mala poskytovať v jeho domácom prostredí, v kruhu rodiny, pri podpore zdravotnej poisťovne. Domácu hospicovú starostlivosť môže nariadiť len všeobecný lekár.

4.2.13. Pomoc rodinám

Pomoc rodinám je služba poskytovaná osobám alebo rodinám v prípade sociálnych problémov, problémov v oblasti mentálnej hygieny, ako aj v prípade inej krízovej situácie, s cieľom predchádzania takýmto situáciám a vzniku ich príčin, resp. s cieľom zrušenia krízovej situácie a zachovania životných zručností. V rámci pomoci poskytovanej rodinám je potrebné zabezpečiť sociálne poradenstvo, ako aj poradenstvo v oblasti životných zručností a mentálnej hygieny. Pre osoby s finančnými ťažkosťami je dôležité zabezpečiť aj prístup k peňažným a vecným dávkam a príspevkom, k sociálnym službám, k službe poskytovanej sociálnymi pracovníkmi, a je potrebné zorganizovať programy na rozvoj komunity a rozvoj zručností pre jednotlivcov a skupiny. Je potrebné zabezpečiť krízový manažment a služby na pomoc rodinám v ťažkej životnej situácii. Pomoc rodinám sa zabezpečuje prostredníctvom poskytovateľa sociálnych služieb zameraných na podporu rodiny a dieťaťa a prostredníctvom centra na podporu rodiny a dieťaťa.

4.2.14. Dávky a príspevky poskytované obcou

Obec v zmysle ustanovení maďarského zákona o sociálnych službách, s cieľom doplnenia zákonom upravených foriem peňažných a vecných dávok a príspevkov, poskytuje peňažné a vecné dávky a príspevky odkázaným osobám a rodinám pri splnení podmienok stanovených všeobecne záväzným nariadením. Takéto dávky a príspevky poskytované obcou sú najmä

- príspevok na bývanie (príspevok na náklady spojené s bývaním),
- príspevok na ošetrovanie člena rodiny staršieho ako 18 rokov,
- príspevok na lieky,
- príspevok na nedoplatky spojené s úhradou nákladov za služby spojené s bývaním,

Vo všeobecnosti môžeme povedať, že obecné samosprávy poskytujú jednorazové peňažné príspevky z vlastných zdrojov. Mesto Győr poskytuje nepravidelné peňažné príspevky (mimoriadny príspevok, nenávratná pôžička), ako aj pravidelné peňažné príspevky (príspevok na lieky, príspevok na bývanie, príspevok na ošetrovanie člena rodiny, príspevok na výchovu dieťaťa, príspevok na zdravotné služby). Existuje pritom aj služba na pomoc v oblasti spravovania dlhov.

Zoznam použitej literatúry (SK):

- *Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník.*
<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1964/40/20191201>
- *460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.*
https://www.slov-lex.sk/documents/10184/493483/460_1992.pdf/f31eac08-36bd-4f8d-8715-5a6564585e8f
- *Zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon a samoprávnych krajoch).*
<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2001/302/20210101>
- *Zákon č. 453/2003 Z. z. o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vcí, rodiny a služieb zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.*
<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/453/>
- *Zákon č. 601/2003 Z. z. o životnom minime a o zmene a doplnení niektorých zákonov.*
<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/601/20210119>
- *Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon).*
<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2004/365/20160102>
- *Zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov.*
<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2008/447/20220101>
- *Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.*
<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2008/448/20220101>
- *Zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov.*
<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2013/417/20210101>
- <https://www.slov-lex.sk/zoznam-tezaurov/-/tezaurus/koncept/-SK-tezaury-1-1-koncepty-245>
- <https://www.slov-lex.sk/zoznam-tezaurov/-/tezaurus/koncept/-SK-tezaury-1-1-koncepty-11>
- https://regi.ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410000/420001/Jogkepesseg_es_cselekvokesseg20091202.html
- *Všeobecne záväzné nariadenie mesta Šamorín č. 3/2018 o poskytovaní prepravnej služby.*
<https://samorin.sk/contract-category/vseobecne-zavazne-nariadenie-vzn-platne/>
- *Všeobecne záväzné nariadenie mesta Šamorín č. 3/2021 o poskytovaní sociálnych služieb, o spôsobe a výške úhrad za tieto služby.*
<https://samorin.sk/contract-category/vseobecne-zavazne-nariadenie-vzn-platne/>
- *Všeobecne záväzné nariadenie mesta Šamorín č. 4/2021 o poskytovaní jednorazovej dávky v hmotnej núdzi, finančnej pomoci a príspevkov občanom mesta.*
<https://samorin.sk/contract-category/vseobecne-zavazne-nariadenie-vzn-platne/>

Zoznam použitej literatúry (HU):

- *Zákon č. III. z roku 1993 o sociálnych službách (sociálny zákon).*
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300003.tv>
- *Vyhláška Ministerstva sociálnych vecí a rodiny č. 9/1999 (XI. 24.) o využívaní sociálnych služieb pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby.*
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99900009.scm>
- *Vyhláška Ministerstva sociálnych vecí a rodiny č. 1/2000 (I. 7.) o odborných úlohách sociálnych zariadení poskytujúcich sociálnu službu a o podmienkach ich prevádzky.*
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0000001.scm>
- *Nariadenie Vlády č. 63/2006 (III. 27.) o úpravách nároku na peňažné a vecné sociálne dávky o stanovení výšky dávok a o ich poskytovaní.*
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0600063.kor>
- *Vyhláška Ministerstva práce a sociálnych vecí č. 36/2007 (XII. 22.) o úpravách posudzovania a preukazovania odkázanosti na sociálnu službu a sociálnej núdze na základe zdravotného stavu.*
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700036.smm>
- *Zákon č. V z roku 2013 o Občianskom zákonníku.*
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300005.tv>
- *Zákon č. XC. z roku 2021 o štátnom rozpočte Maďarska na rok 2022.*
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A2100090.TV&searchUrl=/gyorskereso>
- *Ministerstvo ľudských zdrojov - Odborné odporúčanie k pravidlám prevádzky a fungovania detekčného a signalizačného systému prevádzkovaného sociálnoprávnou ochranou detí a detskou kuratelou 2. vydanie (Emberi Erőforrások Minisztériuma – Szakmai ajánlás: A család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól 2. kiadás).*
- *Dokument vydaný Minsiterstvom ľudských zdrojov: Usmernenia pre prípravu sociálnej diagnózy (Az EMMI által kiadott dokumentum: Útmutató a szociális diagnózis elkészítéséhez).*
<https://szocialisportal.hu>

Zhrnutie

Malý projekt INTERREG poskytol veľmi krátky čas, len tri mesiace, pre odborníkov z Rábu (Győr) a Šamorína, ktorí sa ujali úlohy zostaviť spoločný zoznam základných pojmov. Napriek tomu vznikol pozoruhodný výsledok, ktorý poskytuje podrobný náhľad do systémov starostlivosti o seniorov v oboch krajinách. Uvádza oblasti, v ktorých môže byť spolupráca vzhľadom na podobnosti prirodzená, a načrtáva oblasti, v ktorých si rozdiely vyžadujú dôkladné plánovanie budúcej spolupráce. Zároveň poukazuje na to, v ktorých oblastiach existuje priestor na odovzdanie skúseností medzi oboma krajinami. Pokračovanie spoločnej práce sľubuje výsledky, ktoré okrem zlepšenia kvality starostlivosti o seniorov na miestnej úrovni v mnohých prípadoch presahujú rámec regionálnej spolupráce a môžu si dokonca zaslúžiť celoštátnu pozornosť.